

úvod:

třiadvacet setkání antropocenního druhu

Eliška Fulínová Anna Kvičalová

15

summary

324

editorky / autoři

325 / 326

krajina:

25

starý strom v mladém lese

Jindřich Prach

41

jáma u Berounky nedaleko Hýskova

Václav Cílek

51

tetínský ledopád

Jan Smyčka

61

jezíčko Triangl

Karolína Pauknerová

73

letáčky

Zdeněk Konopásek Cyril Říha

artefakty, vynálezy:

tužka

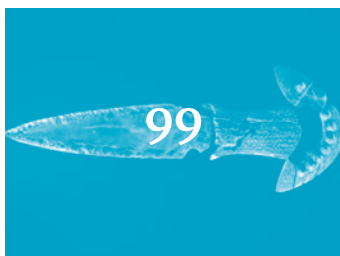
Marek Hudík

jídlo:

polní brázda

Petr Meduna

dýka

Jan Turek

ďům z jablek

Radan Haluzík

láhev od Coca-Coly

Petr Pokorný

kuřátka

Petr Tureček Roman Figura

jídelní hůlky

Michal Ajvaz

pejsek z Karlova mostu

Irena Šimová

paleomüsli

Adéla Pokorná

symbolické světy:

kozákovský manuport

Petr Tureček

mohyla

Jan Turek

nebinární Madona

Zuzana Marie Kostíková

technika a lidská přirozenost:

sextant

Arnošt L. Šizling

xanax

Ivan Loginov

obludy:

Descartova dcera

Jan Makovský

vorvaň (*Physeter macrocephalus*)

David Storch

naslouchátko

Anna Kvíčalová

tukovec

Eliška Fulínová

artefakty, vynálezy 3/3

Petr Pokorný

láhev od Coca-Coly

Láhev od Coca-Coly: pozor, ta vpravo! Kromě ní tu v jemném glaciálním jílu (siltu) leží: valouny hornin donesené do zátoky někdejším ledovcem (čili glaciální šterrk); nábojnice do vojenské pušky; další láhve od Coca-Coly i jiných limonád; vše s rezavým zbarvením po oxidovaném železe ze skládky

foto: P. Pokorný

Počasí v Grónsku je vrtkavé. Snadno se může stát, že hustá mlha a dešť nečekaně zahalí krajinu a špatné počasí vydrží po několik následujících dnů. Vzdušné stroje nelétají a lodě zůstávají v kotvištích, protože hrozí srážka s plovoucím ledem. V takovém případě nezbyvá, než trpělivě čekat. I na naši malou výpravu došlo. Bylo to zrovna v Narsarsuaqu, poblíž jednoho ze dvou mezinárodních letišť, která jsou branami do jižní poloviny Grónska. Vydal jsem se do deště a mlhy botanizovat v okolí letištní plochy. Zajímala mě místní rumištní flóra, údajně skoro nepostižená biologickými invazemi. Kvůli snazší orientaci jsem si to namířil do úzkého pásu mezi pobřeží fjordu a přistávací dráhu a pokračoval ve zvoleném směru asi dva kilometry, uchvácen nečekanou rozmanitostí místní vegetace (skutečně téměř bez invazních druhů, navzdory desítkám let intenzivního cestovního ruchu na tomto místě). Postupoval jsem pomalu a důkladně. Najednou se z mlhy začaly vynořovat příznaky: rozlámané kostry letadel, kusy pásových vozidel, hromady rezavých barelů s omšelými svatojakubskými škeblemi a nápisy Shell. [1] Oblázky pod nohama se proměnily v roztodivnou zmeť nejrůznějších mrtvých předmětů. Bylo v tom cosi děsivého a zároveň fascinujícího. Připadal jsem si jak v Zemanově *Cestě do pravěku* nebo jako ve *Ztraceném světě* Arthura C. Doyleho.

O několik dnů později znovu nastalo pěkné počasí a zážitek mlhavého dne se zdál být bezmála neskutečný. O co vlastně šlo? Proč to nikdo pořádně neuklidil? A proč je tam starého harampádí takové množství? S jakými událostmi to souvisí? Podivné smetiště a otázky kolem něho začaly přitahovat pozornost víc než ruiny středověkých osad a čela ledovcových splazů na obzoru za nimi. Vikingské osady, odtávající ledovce, sídliště dávných Eskymáků – to všechno jsem znal z fotografií a z literatury. Byl jsem na to připraven. Ale tohle? Pokaždé, když byla příležitost, jsem se na nečekané objevené místo vracel a propátrával jeho široké okolí, které vydávalo další nálezy – nové deponie odpadu, základy budov, sloupy a dráty radiových stanic... Postupně se tak odhalovalo jiné a poněkud znepokojující Grónsko – Grónsko antropocenní.

Z právě popsaného odpadiště pochází stará láhev od limonády Coca-Cola. (Ještě ji mám schovanou – mohl bych říci spolu s Werichovým vodníkem Čochtanem.) Nebude pro nás představovat obecninu, jak by snad mohl napovídat výběr ikonického artefaktu, nýbrž předmět

[1] Jedna ze skládek u letiště v Narsarsuaqu

zcela konkrétní. I taková může být tvář moderních masových výrobků, byť bývá obvykle skrytá, málo zdůrazňovaná.

Tato nádoba je především archeologickým nálezem. Vlys na její spodní části dovoluje přesnou dataci a určení místa původu. Víme, že předmět byl vyroben v roce 1943 v severoamerickém městě Boston (Massachusetts, USA). Jako každý archeologický nález je i tento určen datem objevu (7. 8. 2017), konkrétním místem (Grónsko, osada Narsarsuaq; 61,166° s. š., 45,446° z. d., ± 0 m n. m.) a specifickým kontextem, kterým je v tomto případě rozsáhlá deponie odpadu uloženého v závěru mořské zátoky – fjordu. Titulní dokumentační fotografie ukazuje v pravé části předmět našeho zájmu v okamžiku nálezu, za odlivu mořské hladiny, v asociaci s fragmenty dalších nádob, jinou kompletní láhví od Coca-Coly (typově ovšem odlišnou a podle výše řečených znaků o několik let mladší), prázdnou nábojnicí a jakýmsi keramickým blokem. To vše v prostředí glaciálního šterku a siltu (málo

foto: P. Pokorný

zvětralé horninové drtě o zrnitosti 0,002 až 0,06 mm), které jsou, stejně tak jako přítomné artefakty, zbarveny dorezava trojmocnými oxidy železa původem ze železného odpadu přítomného v tělese skládky. Rzivé zbarvení je tu viditelným projevem všudypřítomného rozkladu. Vzhledem k charakteru a množství odpadu nelze pochybovat o tom, že v roztocích kolují také vysoce toxické složky v podobě těžkých kovů a možná i radioaktivních izotopů. Jaký to kontrast proti ledové prázdnotě a panenskému charakteru většiny obřího ostrova!

Co dalšího dokážeme bez jakékoliv hlubší analýzy usoudit stran širších souvislostí našeho objevu? Především to, že dnešní osada Narsarsuaq leží v jednom z klimaticky nejpříznivějších míst Grónska; v hloubce fjordu, dostatečně daleko od vlivu ledových větrů neustále bičujících vnější pobřeží; přímo naproti místu, kde se roku 985 n. l. usadil Erik Thorvaldsson zvaný Rudý, aby tu založil první stálou normandskou (vikingskou) osadu jménem Brattahlíð. Její stálost prověřil příchod tzv. malé doby ledové; chladnější klimatické podmínky a odlehlost umocněná čím dál tím déle zamrzlým oceánem na její obyvatele těžce doléhaly. V polovině 15. století byla definitivně opuštěna.

V závěru stejného fjordu, jen několik metrů nad hladinou moře, leží rozsáhlý plochý terén, který tu zanechal ledovec ustoupivší na počátku holocénu (před cca 8000 lety). Roku 1941 si toto místo zvolila armáda USA k založení vojenské základny s kódovým označením Bluie West One (BW1), jejíž součástí byl přístav, dobře vybavená nemocnice s kapacitou 600 (později až 1000) lůžek, meteorologická stanice, mohutné radiotelegrafické stanoviště a především velké letiště, na kterém přistávaly roje válečných strojů na pravidelných přeletech mezi Spojenými státy a evropskými bojišti. Za korejské války (1950–1953) byly kapacity základny dále rozšiřovány. V roce 1958, pár let po plném zavedení technologie tankování pohonných hmot za letu, byl její provoz ukončen a pomocí ženijní techniky byla velká část základny i jejího vybavení nahrnuta do moře, spolu s hromadami již staršího odpadu. Dánské království, do jehož dominia Grónsko patří, zázemí opuštěné spojenecké základny dále využívalo k nejrůznějším vojenským i civilním účelům. Dnes je Narsarsuaq především mezinárodním letištem. V letní sezóně tu každý den přistávají dopravní letouny plné turistů, kteří vesměs nezůstávají na místě a po prohlídce zbytků někdejší vikingské osady Erika Rudého míří malými letadly, vrtulníky a loděmi za dalšími atrakcemi jižního Grónska. O nedávnou vojenskou historii místa se vesměs nezajímají a o hromadách odpadu za letištem nemají většinou tušení.

Následující volná interpretace našeho archeologického objevu bude vyžadovat zevrubnější analýzu s využitím několika vzájemně souvisejících hledisek. Pro přehlednost je budeme držet odděleně, avšak na závěr neopomeneme zdůraznit jejich provázanost.